

PEDAQOGİKA ÜZRƏ RETROSPEKTİV ELMI KÖMƏKÇİ VƏSAİTLƏR

Bibliografik informasiya vasitələrini funksiya və xronoloji istiqamətinə görə fərqləndirsək onları iki qrupda ümumiləşdirmək olar. Cari və retrospektiv bibliografiya. Bu prinsipi pedaqoji sahədə meydana gələn bibliografik informasiya mənbələrinə də aid etmək tamamilə yerinə düşər. Retrospektiv bibliografik vəsaitlər həm də ümumiliyinə və xüsusiliyinə görə fərqlənir. Məsələn, ümumi xarakterli, çoxaspektli bibliografik informasiya mənbələrinə XX əsrin 50-ci illərində təsadüf edilir və bunların işıq üzü görməsi M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Belə bibliografik vəsaitlərdən "Bağça yaşlı uşaqlar üçün kitab kataloqu: "Azərkitab"ın mağazalarında satışda olan kitablar / Tərt. ed.: N.Rzaquliyev (2), "İbtidai məktəb şagirdləri üçün kitab kataloqu: Azərkitab"ın mağazalarında satışda olan kitablar /Tərt. ed.: N. Rzaquliyev, "Orta məktəbin VIII-X sinif şagirdləri üçün kitab kataloqu / Tərt. ed: N.Rzaquliyev bibliografik vəsaitlərini göstərmək olar. Belə kataloqlar retrospektiv axtarış üçün əhəmiyyətlidir və XX əsrin 50-ci illərində sahə üzrə nəşr olunmuş kitabların məzmun tərkibi haqqında fikir söyləməyə imkan verir.

Qeyd olunduğu kimi, Azərbaycanın bibliografik ehtiyatları içərisində REPK-nın tərtib edib çap etdirdiyi vəsaitlər xüsusi yer tutur. Bibliografik vəsaitlərin hazırlanmasında kitabxananın Elmi bibliografiya şöbəsinin xüsusi xidmətləri vardır. Kitabxana «Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmlər» seriyası ilə ayrı-ayrı illərdə Azərbaycan və rus dillərində müxtəlif həcmli göstəricilər çap etdirmişdir.

Pedaqoji elmlər üzrə kitabxananın hazırlayıb çap etdiyi retrospektiv biblioqrafik göstəriciləri əhatə etdikləri sənədlərin formaları baxımından belə fərqləndirmək olar.

1. Kitablər haqqında məlumat verən vəsaitlər.

2. Jurnal və qəzetlər haqqında informasiya verən, onların tərkibini açan biblioqrafik vəsaitlər.

Məlumdur ki, retrospektiv biblioqrafiya iki əsas vəzifəni yerinə yetirir: a) müəyyən vaxt ərzində sənəd-informasiya axınının inkişafını yekunlaşdırır; b) biblioqrafik xidmət zamanı toplanmış sənəd kütləsində retrospektiv axtarışı təmin edir. REPK-nın tərtib etdiyi illiklər cari nəşr olsa da, retrospektiv biblioqrafiyanın qarşısına qoyulan tələblərə cavab verdiyinə görə onları retrospektiv biblioqrafik göstərici hesab etmək olar.

REPK-nın illik biblioqrafik məlumat göstəricisi olan "Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmlər: İllik məlumat biblioqrafik göstərici. 1983-cü il" (5) adlanan bu vəsaitin tərtibçiləri E.Ə.Əliyeva və R.T.Əliyevadır. Bu illik xarakterli məlumat-biblioqrafik göstərici 1983-cü ildə pedaqoji elmlərə dair fondada olan kitabları, pedaqoji institutların ardıdavam edən nəşrləri, elmi-tədqiqat müəssisələrinin məqalələr məcmuələri, görkəmli pedaqoqların əsərləri, metodik vəsaitləri və həmçinin ayrı-ayrı tədris müəssisələri üçün dərslikləri, dərs vəsaitləri və proqramları əhatə edir.

Biblioqrafik göstəricidə materiallar sistemli qayda-ədəks olunur, daxilə isə müəlliflərə və ya kitabların adlarına görə əlifba sırasında düzülüb. Göstəricidə 832 adda materialın biblioqrafik təsviri həm Azərbaycan, həm də rus dillərində 12 bölmə daxilində qruplaşdırılmışdır.

Göstəricinin iki dildə tərtib olunması onun oxucu kontingentini genişləndirir. Göstərici tərtib olunarkən biblioqrafiyalaşdırmanın metodiki əsasları nəzərə alınmışdır. Göstəricinin informasiya-axtarış imkanlarını artırmaq məqsədilə yardımçı vəsait kimi «Müəlliflərin əlifba göstəricisi» və «İxtisarların siyahısı» tərtib olunmuşdur. Göstərici elmi işçi-

lər, pedaqoji məktəb və institutların müəllim və tələbələri, xalq maarifi işçiləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. İllik biblioqrafik informasiya bülleteninə 1989-cu ili əhatə edən sayı 1990-cı ildə, 1990-cı ili əhatə edən sayı 1991-ci ildə nəşr olunmuşdur.

«Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji işlər» (6) adlanan, 1985-ci ildə buraxılan qəzet və jurnal məqalələrini əks etdirən illik məlumat biblioqrafik göstərici 1990-cı ildə çap edilmişdir. Biblioqrafik göstəricinin tərtibçiləri C.H. Manafova və T.D. Məmmədovadır. Vəsaitdə 1985-ci ildə respublika mətbuatında dərc olunmuş məqalələrin sistemli qaydada, sistem daxilində isə müəlliflərin və məqalələrin sərlovhəsinə görə əlifba üzrə əvvəlcə Azərbaycan, sonra isə rus dillərində olan məqalələr düzülüb. Birinci göstəricidən fərqli olaraq bu vəsaitdə sistemli qaydada əvvəlcə Azərbaycan, sonra isə rus dilində olan 653 sənədin təsviri verilir.

Biblioqrafik vəsaitə yardımçı göstəricilərin tərtib olunmaması və vəsaitdə təsvirlərin nömrələnməməsi onun axtarış imkanlarını azaldır və biblioqrafiyalaşdırmanın metodiki əsaslarına uyğun deyil. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 1983-1990-cı illəri əhatə edən illik retrospektiv biblioqrafik göstəricilərin müxtəlif illəri əhatə edən, kitabları əks etdirən 3 sayı, qəzet və jurnal məqalələrini əks etdirən 1 sayı çapdan çıxmışdır.

REPK pedaqogika sahəsində çalışan alim və mütəxəssislərin, elmi tədqiqat işi ilə məşğul olan mütəxəssislərin biblioqrafik informasiya təminatında keçmiş SSRİ məkanında müdafiə olunmuş və REPK-nın fonduna daxil olan avtoreferatların mühüm rolunu nəzərə alaraq 1990-cı ildə bu sahəyə dair üç retrospektiv elmi-köməkçi göstərici çap etmişdir. «Biblioqrafiçeskiy ukazatel' avtoreferatov kandidatskiy i doktorskiy dissertatsiy» (3;4) adlanan vəsaitlərin hər üçü rus dilində olsa da sahə mütəxəssisləri üçün qiymətli vəsait hesab olunur.

Birinci göstəricinin tərtibçisi R.T.Əliyevadır. Biblioqrafik göstəricidə 1 yanvar 1984-cü ilə qədər olan 16 doktorluq, 204 namizədlik dissertasiyalarının avtoreferatları 5 bölmədə (I.Xalq təhsili. Pedaqoji elmlər; II.Filologiya elmləri; III.İncəsənət; IV.Fəlsəfə elmləri; V.Psixologiya) qruplaşdırılmışdır. Vəsaitə «Adlar göstəricisi» də tərtib olunmuşdur. Biblioqrafik göstərici pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm rol oynayır.

İkinci göstərici də 1990-cı ildə çap olunmuşdur. Göstəricinin Tərtibçisi M.D.Əliyevadır. Biblioqrafik göstəricidə 1 yanvar 1988-ci ilə qədər kitabxananın fonduna daxil olmuş 574 adda avtoreferat 9 bölmədə qruplaşdırılmışdır və hər bölmənin özünün müvafiq altbölmələri vardır. Birinci göstəricidən fərqli olaraq, ikinci göstəricidə hər bir müəllifə məxsus avtoreferata elm sahələrinə uyğun olaraq şifrə verilmişdir. Bu da vəsaitdən istifadəni asanlaşdırır, pedaqoji elmlərin müxtəlif sahələrinə dair müdafiə olunmuş dissertasiya haqqında biblioqrafik informasiyanın vaxt itkisinə yol vermədən tapılmasına xidmət edir. Vəsaitə «Adlar göstəricisi» də verilmişdir.

Birinci göstəricidən fərqli olaraq doktorluq dissertasiyalarının avtoreferatlarının namizədlik gissertasiyalarının avtoreferatlarından ayrılmaması göstəricidən istifadəni çətinləşdirir. Buna baxmayaraq vəsait pedaqoji sahə üzrə elmi-tədqiqat işləri haqqında informasiya verən vəsaitlər kimi əhəmiyyətlidir.

1990-cı ildə çap olunmuş və 30 dissertasiya və elmi-tədqiqat işləri haqqında dolğun məlumat verən «Ukazatel'g dissertatsiy i nauçno-issledovatel'skix rabot(na mikronasitel'gax) (9) adlı vəsaitin həcmi kiçik olsa da biblioqrafiyalaşdırma baxımından çox qiymətli (8). Göstəricinin tərtibçisi Ş.Məmmədovadır. Göstəricidə avtoreferatlar I.Fəlsəfə; II. Kitabxana işi. Kitabxanaşünaslıq; III.Biblioqrafiya. Biblioqrafiyaşünaslıq; IV. Arxiv işi. Arxivşünaslıq. V.Xalq təhsili. Pedaqogika;VI. Sosial psixologiya;VII.Ümumi dilçilik

bölmələri altında qruplaşdırılmışdır. Biblioqrafik vəsaitə «Müəlliflərin əlifba göstəricisi» adlı yardımçı göstərici tərtib olunmuşdur. Belə göstəricilərin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar elmin inkişafına kömək edir, sahə üzrə elmi-tədqiqat işlərinin mənzərəsini yaradır, pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm rol oynayırlar.

Təssüflə qeyd etməliyik ki, bu göstəricilərin nəşri 1992-ci ildən maliyyə çətinliyi ilə əlaqədar dayanmışdır. Bu da sahə mütəxəssislərinin informasiya təminatında ciddi problemlər yarada bilər.

REPK-nın tərtib etdiyi və biblioqrafik fəaliyyət mərkəzi kimi bölgələrə göndərdiyi biblioqrafik vəsaitləri təhlil edərkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, həmin vəsaitlər biblioqrafik informasiyanın axtarış, kommunikativ və qiymətləndirmə kimi üç əsas ictimai funksiyasının əməli olaraq həyata keçirilməsində mühüm rol oynayırlar. Belə ki, onların vasitəsilə informasiya istifadəçiləri mövcud kitablar, onların məzmun tərkibi və həm də ünvanları haqqında biblioqrafik informasiya əldə edə bilərlər.

Sahə üzrə elmi-köməkçi retrospektiv biblioqrafik vəsaitlərdən biri də «Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu əməkdaşlarının nəşr olunmuş mühüm əsərləri» adlı 1981-ci ildə çap olunmuş biblioqrafik göstəricidir (1). Biblioqrafik göstərici 1931-1981-ci illəri əhatə edir və institut alimlərinin elmi yaradıcılığı haqqında mükəmməl biblioqrafik informasiya verir. Biblioqrafik göstərici aşağıdakı bölmələrdən ibarətdir.

1.Pedaqogika, psixologiya və xüsusi metodikalar üzrə mənbələr

2.Dərsliklər və dərs vəsaitləri

3.Didaktik materiallar və əyani vəsaitlər.

Bölmələr daxilində mənbələr əlifba qaydası ilə düzülmüşdür. Biblioqrafik göstərici institut alimlərinin 50 illik elmi fəaliyyəti haqqında mükəmməl məlumat verən

mənbə kimi pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm yer tutur.

Redaqoji elmlərin retrospektiv biblioqrafiyasından danışarkən F.A.Rüstəmovun «Azərbaycan pedaqoji biblioqrafiyası: Məktəb və pedaqogika tarixinə dair ədəbiyyat (1940-1990-cı illər)» (1995) biblioqrafik göstəricisinin əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır (8).

Biblioqrafik vəsaitin elmi redaktoru, akademik H.M.Əhmədov, rəyçiləri p.e.d. Ə.Paşayev, fil.e.n. Y.Babayev, p.e.n.Ş.Azadəliyevdir.

Biblioqrafik göstəriciyə müəllif tərəfindən çox mükəmməl giriş məqaləsi yazılmışdır. Giriş məqaləsi pedaqoji elmlərin inkişaf tarixini əks etdirir, orada biblioqrafiyanın elmi-tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsində mühüm rolu qeyd olunur.

Biblioqrafik vəsaitə 1940-1990-cı illərdə Azərbaycanda məktəb və pedaqogika tarixinə aid aparılmış tədqiqatlar və müdafiə olunmuş dissertasiyalar aid edilmişdir. Biblioqrafik göstərici aşağıdakı bölmələrdən ibarətdir:

1. Pedaqogika tarixinin ümumi məsələləri. Bölmə «Pedaqogika tarixindən proqramlar», «Pedaqogika tarixindən dərslərlər», «Pedaqogika tarixindən metodiki göstərişlər» altbölmələrindən ibarətdir. «Pedaqogika tarixinin ümumi məsələləri» bölməsində pedaqogika tarixinin tədrisinə, nəzəri və metodoloji problemlərinə aid əsərlər, pedaqogika tarixindən proqramlar, dərslər vəsaitləri, metodik göstərişlər öz əksini tapmışdır. Pedaqogika tarixindən proqramlar əsasən rus dilindən tərcümə edilmişdir. Biblioqrafik göstəricinin elmi tədqiqindən aydın olur ki, yalnız 1961-ci ildə Ə.Seyidov, 1991-ci ildə H.Əhmədov, Ə.Əhmədov, H.Bayramoğlu proqram tərtib etmişlər. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixinə aid proqram H.Əhmədovun təşəbbüsü ilə tərtib edilmiş, 1977-ci ildə Azərbaycan və rus dillərində çap olunmuş, 1984, 1992, 1995-ci illərdə təkmilləşdirilmişdir. Biblioqrafik vəsait fikir

söyləməyə imkan verir ki, pedaqogika tarixindən dərslər vəsaitini ayrı-ayrı vaxtlarda S.Xəlilov, Ə.Seyidov, Ə.Tağıyev, H.Əhmədov yazmışlar. Azərbaycan pedaqoji tarixindən dərslər vəsaitini (I-III hissə) H.Əhmədov yazmışdır.

2. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bölmə «Azərbaycanda məktəb tarixi», «Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixi», «Pedaqoji jurnalistika» adlı altbölmələrdən ibarətdir. Bu bölmə biblioqrafik göstəricinin ən iri bölməsidir. Bölmə iki hissədən ibarətdir. Birinci hissəyə Azərbaycan məktəb tarixinə dair 300-ə qədər, ikinci hissəyə pedaqoji fikir tarixinə aid 700-ə qədər əsərin biblioqrafik təsviri daxil edilmişdir. Bölmədən öyrənirik ki, Azərbaycanda məktəb tarixinin öyrənilməsi üç istiqamətdə aparılmışdır: 1) ən qədim zamanlardan Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğalına qədərki dövrdə mövcud olan məktəb tarixinin tədqiqi; 2) Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğalından Azərbaycanda sovetləşməyə qədər mövcud olan məktəb tarixini tədqiqi; 3) Azərbaycanda sovet məktəb tarixinin tədqiqi.

Bölmədən öyrənirik ki, ən qədim zamanlardan Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğalına qədərki dövrdə mövcud olan məktəblərin tarixi ciddi araşdırılmasa da Ə.Yaqubi, C.İbrahimov, N.İshaqi və İ.Mollayevin məqalələri maraqlıdır, XIX əsrdə məktəb təhsilini inkişaf tarixi prof. H.Əhmədovun tədqiqatlarında öz elmi həllini tapmışdır. Ə.Paşayevin, F.Seyidovun, Ə.Tağıyevin, H.Rəfibəylinin əsərlərində XIX əsr və XX əsrin əvvəllərində məktəb təhsilinin ümumi məsələlərinə toxunulmuşdur. M.Mehdizadənin, A.Rzayevin, H.Əhmədovun, Ə.Ağayevin əsərlərində Azərbaycan məktəbinin inkişaf tarixi araşdırılır, təlim-tərbiyə işlərinin təşkili, elmi-pedaqoji aspektdən təhlil olunur.

Gənc nəslin tərbiyəsi vəzifələrini müəyyən etmək məqsədilə müxtəlif dövrlərdə tərbiyənin, pedaqoji fikrin inkişafı tarixi pedaqoji aspektdə araşdırılmışdır. Həmin

tədqiqatlar aşağıdakı istiqamətdə aparılmışdır. a) Azərbaycan xalq pedaqogikası; b) ayrı-ayrı şəxslərin pedaqoji görüşləri; c) təlim-tərbiyənin və maarifin inkişaf tarixi; ç) pedaqoji jurnalistika.

Müəllif qeyd edir ki, Ə.Həşimov xalq yardımçılığını pedaqoji fikrin təməl daşları, ilk etibarlı mənbəyi, xalqın şərəfi, ləyaqəti və zəkası, onun mənəvi simasını formalaşdıran amil kimi xarakterizə etmişdir. Onun «Azərbaycan xalq pedaqogikasının bəzi məsələləri», «Azərbaycan xalq pedaqogikası» monoqrafiyaları, A.İsmayılovun, İ.Bağirovun, A.Kələntərlinin, B.Əliyevin, A.Tağızadənin əsərləri maraqlıdır.

Pedaqoji fikrin inkişaf tarixini öyrənmək üçün birinci mənbə xalq yaradıcılığı nümunələridirsə, ikinci mənbə Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin əsərləri və maarifçilərin fəaliyyətidir. Xalq yaradıcılığında gözəl əxlaqi keyfiyyətlər və nəci bə davranış normaları ədəbiyyatımızda yüksək pilləyə qaldırılmış, inkişaf etdirilmiş, dərin məzmun almışdır.

İkinci bölmənin «Pedaqoji jurnalistika» altbölməsinə dövrü və pedaqoji mətbuatın araşdırılmasına həsr olunmuş 60-a yaxın əsərin biblioqrafik təsviri daxil edilmişdir. Sahə üzrə H.Əhmədovun, Ə.Ağayevin, Ə.S.Tağıyevin, P. Allahverdi oğlunun, Ə.Məmmədovun, Y.Babayevin, M.Həsənovun məqalələri bu qəbildəndir. Onlar «Molla Nəsrəddin», «Dəbistan», «Məktəb», «Rəhbər», «Xalq müəllimi», «Müəllimə kömək», «Azərbaycan məktəbi» jurnallarında, «Kəşkül», «Yeni yol», «Yeni fikir», «Kaspi», «Şərqi-rus», «Əkinçi» qəzetlərində səpələnmiş pedaqoji inciləri saf-çürük etmiş, sistemləşdirmiş, həmin mətbuat orqanlarının pedaqoji istiqamətini müəyyənləşdirmişlər.

Biblioqrafik göstərici vasitəsilə bizə məlum olur ki, Azərbaycanda pedaqoji elmlərin inkişaf tarixinin öyrənilməsi sahəsində də geniş tədqiqatlar aparılmışdır. Problemlə bağlı M.Mehdizadənin, N.Kazımovun, Y.Talıbovun,

Ə.S.Tağıyevin, H.Əhmədovun məqalələri maraqlıdır, sahənin informasiya təminatında mühüm rol oynayır.

3.Xarici ölkələrdə məktəb və pedaqoji fikir. Bölmə «Xarici ölkə pedaqoqlarının əsərləri Azərbaycan dilində» altbölməsindən ibarətdir. Bu bölməyə Azərbaycanda xarici ölkələrin məktəb və pedaqogikasının öyrənilməsinə aid 300-ə qədər tədqiqatlar, bəzi qəzet və jurnal məqalələri daxil edilmişdir. 40-90-cı illərdə dünya pedaqoji fikrinin korifeylərinin (Y.A.Komenski, C. Lokk, J.J.Russo, İ.H. Pestalotsi, R. Ouen və b.), rus pedaqoqlarının (K.D.Uşinski, Q.Belinski, A.S. Makarenko, N.K.Krupskaya və b.) nəzəri irsi ilə bağlı onlarca tədqiqat xarakterli əsərlər yazılmış, onların pedaqoji baxışları təhlil olunmuş, indi də öz əhəmiyyətini saxlayan mütərəqqi fikirlər üzə çıxarılmışdır. Azərbaycanda dünya pedaqoji fikir nümayəndələrinin yubileylərinin geniş miqyasda qeyd edilməsi ənənəyə çevrilmiş, xeyli yubiley materialları çap olunmuşdur. Bütün bunlar pedaqoji elmin yeni və çox mühüm bir istiqamətinin yaranıb uğurla inkişaf etdiyini göstərir.

Biblioqrafik göstəriciyə xarici ölkələrin məktəb və pedaqogikası ilə bağlı Ə.Seyidovun, H.Əhmədovun, N.Kazımovun, Y.Talıbovun, X.Fətəliyevin, Ə.Tağıyevin və b. yubiley və tədqiqat xarakterli əsərləri daxil edilmiş, Y.A.Komenskinin, İ.H.Pestalotsinin, N.A.Dobrolyubovun, A.S.Makarenkonun, V.A.Suxomlinskinin, K.D.Uşinskinin, N.K.Krupskayanın Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş əsərləri verilmişdir.

4.Azərbaycan pedaqoqları haqqında biblioqrafiya.

4-cü bölmə olan Azərbaycan pedaqoqları haqqında biblioqrafiya» bölməsinə görkəmli Azərbaycan pedaqoqları Ə.Seyidov, M.Mehdizadə, H.Əhmədov, Ə.Həşimov, və X.Fətəliyevin elmi-pedaqoji fəaliyyətlərin əks etdirən biblioqrafik göstəricilər daxil edilmişdir.

5. Elmi-praktik konfransların materialları. Pedaqogika tarixini aktual problemlərinin araşdırılmasına, təkmilləşdirilməsinə həsr olunmuş elmi-praktik konfransların materialları 5-ci bölmə olan «Elmi-praktik konfransların materialları» bölməsində öz əksini tapmışdır.

6. Pedaqogika tarixinə dair dissertasiyalar. Bölmə «Doktorluq dissertasiyaları», «Namizədlik dissertasiyaları» altbölmələrindən ibarətdir. Bu bölmədə pedaqogika tarixinin metodoloji problemlərinin araşdırılmasına həsr olunmuş 9 doktorluq (Ə. Seyidov, M. Mehdizadə, A. Rzayev, Ə. Həşimov, H. Əhmədov, A. Kərimov, S. Əliyeva, Ə. Paşayev, İ. Mollayev), 62 namizədlik dissertasiyalarının avto-referatlarının biblioqrafik təsviri verilir.

Biblioqrafik göstəricidə sənədlərin biblioqrafik təsviri iki dildə - Azərbaycan və rus dillərində verilmişdir. Hər bölmə daxilində əvvəlcə Azərbaycan, sonra isə rus dilində nəşr olunmuş əsərlərin biblioqrafik təsviri verilir.

Biblioqrafik göstərici pedaqogika elmi sahəsində çalışan tədqiqatçılar, müəllim və tərbiyəçilər, metodist və pedaqoqlar üçün dərin biblioqrafik informasiya mənbəyidir. Retrospektiv xarakterli, sahəvi, pedaqoji elm üzrə belə biblioqrafik göstəricinin tərtib olunması çox vacib bir işdir və biblioqrafik göstərici pedaqoji elmlərin biblioqrafik informasiya təminatında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqat işini yekunlaşdırarkən belə qərara gəlmək olar ki, pedaqoji sahə üzrə sənəd kütləsinin retrospektiv axtarışını təmin etmək və yekunlaşdırmaq məqsədilə bir sıra biblioqrafik vəsaitlər tərtib olunmuşdur və vəsaitlərin tərtib olunmasında Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin pedaqogika kafedrası, universitetin Elmi Kitabxanası və başqa müəssisələr çox böyük işlər görmüşlər.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu əməkdaşlarının nəşr olunmuş mühüm əsərləri (1931-1981)*. B., 1981.

2. *Bağca yaşlı uşaqlar üçün kitab kataloqu: "Azərkitab" in mağazalarında satışda olan kitablar / Tərt. ed.: H. Rzaquliyev; M. F. Axundov ad. Azərb. Resp. Dövlət Kit-sı. B.: Azərkitab, 1951, 16 s.*

3. *Библиографический указатель авторефератов кандидатских и докторских диссертаций*. Б., 1990, 36 с.

4. *Библиографический указатель авторефератов кандидатских и докторских диссертаций*. Б., 1990, 100 с.

5. *Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmlər: İllik məlumat biblioqrafik göstərici. 1983-cü il. I bur. / Tərt. ed.: E. Ə. Əliyeva, R. T. Əliyeva; Red.: Z. Ə. Zülalova, X. D. Ağayeva; Burax. məsul: H. A. Musayeva; Resp. Elmi-Pedaqoji Kit-sı. B., 1984, 93 s.*

6. *Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmlər: Qəzet və jurnal məqalələri: İllik məlumat biblioqrafik göstərici. 1985-ci il. I bur / Tərt. ed.: S. H. Manafova, T. D. Məmmədova; Red.: S. H. Zeynalova; Resp. Elmi-Pedaqoji Kit-sı. B., 1990, 96 s. 130.*

7. *Rüstəmov F. Azərbaycanda pedaqoji elmin inkişaf tarixindən (1961-1980-ci illər): Pedaqoji universitet və institut tələbələri üçün dərs vəsaiti / Elmi red. ru. akad. H. Əhmədov. B.: ADPU, 1992, 137 s.*

8. *Rüstəmov F. Azərbaycanın pedaqoji bibliografiyası: Məktəb və pedaqogika tarixinə dair ədəbiyyat (1940-1990-ci illər); Azərb. Dövlət Pedaqoji Un-ti. B., 1995, 86 s.*

9. *Указатель диссертаций и научно-исследовательских работ (на микроносителях)*. Б., 1990, 29 с.

**НАУЧНО-ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ ПОСОБИЯ ПО
ПЕДАГОГИКЕ**

В статье рассматриваются указатели подготовленные и изданные Республиканской Научно-Педагогической Библиотекой- «Народные просвещение. Педагогика. Педагогические науки», «Библиографический указатель авторефератов кандидатских и докторских диссертации», а также ряд других ценных библиографических указателей. В конце статьи приведены некоторые рекомендации.